

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. VI. De causis peccatorum

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

bus sensualitatis qui omnem advertentiam & de-
liberationem rationis praeveniunt, sed tantum
de his qui plenam ac perfectam advertentiam &
liberationem antecedunt, & qui primò - secundò
appellantur: hi enim cum sint imperfectè volun-
tarii, sunt peccata venialia, quae sunt quiddam
imperfectum in genere peccati, ut ibidem ait S.
Doctor.

54. Objicies secundò: Si motus primò - primò
omni culpà etiam veniali carerent, potuissent esse
in Christo, & in B. Virgine: Sed hoc dici ne-
quit, ut docent Theologi in tractatu de Incarna-
tione: Ergo nec illud

Respondeo negando sequelam: quia, ut ibi-
dem docent Theologi, Christo, & B. Virgini
concessum fuit privilegium illud factis innocen-
tiae, seu perfectio illa iustitiae originalis, quae ap-
petitus sensitivus hominis ita subiectus erat ra-
tioni, ut sine istius advertentia & imperio nul-
lus in eo motus insurgeret: unde licet in nobis
motus circa illicita possint omni culpà etiam ve-
niali carere, quia possunt insurgere subito, &
ante omnem advertentiam rationis; in Christo,
tamen, ejusque Matre purissima, si fuissent, ne-
quaquam culpà vacassent, quia cum advertentia
& libertate evenissent.

55. Objicies tertio: In appetitu sensitivo homi-
nis, ex subordinatione & conjunctione quam ha-
bet cum voluntate & ratione, resultat libertas
quaedam diminuta & imperfecta per quam absq;
actuali voluntatis motione, & imperio rationis,
potest peccare venialiter, ut articulo precedenti
cum Cajetano, Martine, & Salmanticensibus do-
cuimus: Ergo poterit appetitus sensitivus, uten-
do illà suà libertate imperfectà, in omnibus suis
motibus etiam primò - primis peccare venialiter.

Respondeo concessio Antecedente, negando
consequentiam: quia ut articulo precedenti o-
stendimus, libertas imperfecta, conveniens ap-
petitui sensitivo, necessario exigit ut possint ejus
motus à ratione reprimi: motus autem primò -
primi, quos ratio nullo modo advertit, non pos-
sunt ab ea reprimi, & ideo non gaudent liberta-
te illà imperfectà, quam appetitus sensitivus à
voluntate participat, subindeque peccata venia-
lia esse nequeunt.

56. Objicies ultimò: Si motus primò - primi con-
cupiscentiae non essent peccata, liceret in eis sibi
complacere, aut illos desiderare: At utrumque
illicitum est: Ergo illi sunt peccata, saltè venia-
lia.

Sed nego sequelam; licet enim motus primò -
primi concupiscentiae non sint mali malitià for-
mali, defectu libertatis, sunt tamen mali malitià
objectivà, cum circa objectum malum & à lege
prohibitum versentur; unde eo ipso tribuunt
malitiam formalem actibus complacentiae vel de-
siderii, quibus liberè appetuntur; actus enim
liber circa objectum malum, & lege pro-
hibitum, formaliter ma-
lus est.

* *

*

DISPUTATIO VI De Causis Peccatorum.

Ad questionem 75. & quinque sequentes.

CAUSA peccati alia sunt interiores, quae
intra hominem resident; alia exteri-
ores, quae extra ipsum existunt. Pri-
mi generis sunt tres, nempe ignoran-
tia ex parte intellectus; concupiscentia ex parte
appetitus; & malitia ex parte voluntatis. Secun-
di generis tres etiam esse vel excogitari possunt,
nimirum Deus unà cum voluntate ad actum pec-
caminosum concurrans; Diabolus ipsum per-
suadens; & primus parens originale peccatum in
posterius per seminalem propagationem tradu-
cens. De hac posteriori causa peccati fusè dice-
mus disputatione sequenti, ubi de peccato origi-
nali differemus: de prioribus verò breviter hic
agendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

An & qua ignorantia sit causa peccati?

§. I.

Multiplex Ignorantia divisio.

Ignorantia secundum se dividitur primò in
eam quae potius dicitur nescientia, & in eam
quae proprie est ignorantia. Prima dicit caren-
tiam illius scientiae, quam aliquis nec debet nec na-
tus est acquirere: & ideo cum sit tantum nega-
tio, non habet rationem mali, sive culpae, sive
pœnae; unde reperitur in Angelis beatis, teste
Dionysio cap. 7. cœlesti. Hic autem cum enim nulla
creatura, quantumvis superioris ordinis, omnia
scibilia comprehendat, & saltè ex possibilibus
plura omnes creatos lateant intellectus, necesse
est ut in omni intellectu creato, sive humano, si-
ve angelico, sit aliquid prædictae nescientiae, &
solus intellectus divinus, qui omnia scit & com-
prehendit, eam excludat. Secunda ignorantia
dicit carentiam illius scientiae, quam quis aptus
natus est habere; adeoque importat rationem
mali, vel culpae, vel pœnae, & in varia membra
subdividitur.

In primis enim ex parte subiecti dividitur in
invincibilem & vincibilem; invincibilis est,
quando non est in potestate alicujus scire illud
quod ignorat, seu quando non potest ignoran-
tiam suam vincere & à se depellere, ut est igno-
rantia mysteriorum fidei in illis infidelibus, qui
nihil de Evangelio audierunt, nec audire potue-
runt, & qui infideles negativè appellantur. Vin-
cibilis est, quae adhibita morali diligentia vinci
& superari potest; & hæc duplex est, una affectata,
quædo quis deliberato animo vult aliquid igno-
rare, ita ut voluntas per se & directè feratur in
ipsam ignorantiam, juxta illud Psalm. 15. *Noluit
intellectus meus bene agere*: altera crassa & supina,
quando voluntas directè & formaliter in ipsam
ignorantiam non fertur, sed tantum indirectè,
& interpretativè: v. g. cum quis non vult adhi-
bera

bere studium & laborem quem tenetur & potest adhibere, ut aliquid sciat, tunc indirectè & interpretatiuè censetur velle illud ignorare.

Secundò ex oppositione ad scientiam dividitur tam vincibilis quàm invincibilis ignorantia in habitualem, quæ est carentia scientiæ habitualis, & actualem, quæ est carentia considerationis & advertentiæ actualis; & in practicam, quæ est defectus scientiæ practicæ dictantis aliquid esse faciendum, vel omittendum, & speculativam, quæ est carentia scientiæ speculativæ quam tenemur habere, ut est ignorantia articuloꝝ fidei.

Tertiò ex parte objecti, seu rerum ignorantiarum, dividitur ignorantia, tam vincibilis, quàm invincibilis, in ignorantiam juris, & facti. Ignorantia juris est quæ ignoratur id quod jure decretum est: unde sicut jus dividitur in naturale & positivum; & hoc rursus in divinum & humanum, & humanum adhuc in ecclesiasticum & sæculare, & tandem sæculare in jus gentium & civile; ita ignorantia juris in totidem membra scari potest. Ignorantia facti est, quæ propter circumstantiam aliquam factum aliquod ignoratur esse illicitum: v. g. cum Jacob accessit ad Liam, quam putabat esse Rachel uxorem suam, ejus ignorantia fuit solum facti, nempe quòd Lia loco Rachel fuisset illi supplicat; quod enim erat de jure, scilicet viro non licere ad non suam accedere, Jacob ignorare non potuit. Vel si quis ignoraret percussores Clericorum esse excommunicatos, haberet ignorantiam juris si verò nesciret hunc quem percussit esse Clericum, ignorantiam facti haberet.

Ultimò ignorantia ratione actûs dividitur in antecedentem, concomitantem, & consequentem: de quibus fusè egimus in tractatu de Actibus humanis, ad quem Lectorem remittimus, ne eadem lapsius repetantur.

§. II.

Resolutio difficultatis propositæ.

Dico primò, ignorantiam esse causam peccati, non directè & per se, sed per accidens & indirectè, seu ut removens prohibens effectum.

Prima pars patet ex variis Scripturæ locis, in quibus homo dicitur peccare per ignorantiam, Levit. 4. *Si peccaverint Principes per ignorantiam.* Et rursus: *Si peccaverit anima per ignorantiam.* Et cap. 5. statuuntur sacrificia offerenda pro illis qui peccaverint ex ignorantia. Item ad Hebræos 9. dicit Apostolus, quod semel in anno in sancta sanctorum solus Pontifex introibat, non sine sanguine, quem offerret pro suis & populi ignorantibus, id est, ut ibidem exponit D. Thomas, pro suis & populi peccatis ex ignorantia commissis. Denique Oseas cap. 1. receniet stupendam peccatorum & vicioꝝ diluvium, quod in terram inmoderatè, ejusque causam refert in ignorantiam seu defectum scientiæ Dei: *Non est* (inquit) *peritis, non est scientia Dei in terra; maledictum, mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Quibus & aliis Scripturæ testimoniis D. Bernardus epist. 77. ad Hugonem de S. Victore, improbat errorem ejusdem negantis peccata per ignorantiam committi.

Secunda pars, quæ asserit ignorantiam non esse causam peccati per se & directè, sed indirectè tantum & per accidens, est D. Thomæ hic qu. 76. art. 1. & quest. 3. de Malo art. 8. & manifesta: cum enim ignorantia sit privatio, nequit directè aliquem influxum positivum in peccatum habere, sed indirectè tantum & per accidens, seu ut removens prohibens, tollendo nimirum scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum: unde ignorantia dicitur causa peccati, eo ferè modo, quo removens columnam, detinentem lapidem de descendat, dicitur, causa defensus ipsius lapidis, quatenus removet obicem, qui talem descensum impediabat.

Dices: Deus denegat auxilia, quæ si adessent, impedirent peccatum; & tamen non idcirco dicitur causa peccati, etiam per accidens, vel ut removens prohibens, ut art. 3. dicemus: Ergo neq; id habebit ignorantia, quamvis tollat scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: Ratio discriminis est, quia Deus non tenetur dare auxilia, quæ denegat, sicut homo tenetur adipisci scientiam necessariam ad evitandum peccatum: effectus autem solum attribuitur removenti prohibens, quando is tenetur illum impedire, ut docet D. Thomas supra qu. 6. art. 3. & hic qu. 76. art. 2.

Dico secundò, ignorantiam invincibilem & antecedentem non esse causam peccati, sed ab illo excusare. Ita communiter docent Theologi cum Magistro in 2. dist. 22. & cum D. Thomæ hic art. 3. contra Jansenium, qui lib. 2. de statu naturæ lapsæ cap. 2. & sequentibus asserit facta cum ignorantia invincibilis juris naturalis, esse peccata culpabilia, & constituere homines æternæ damnationi obnoxios, additque hoc esse dogma fidei, à SS. Augustino, & Hieronymo necnon à Patribus Concilii Palestini traditum; & in hoc Scholasticos omnes, qui de hac materia scripserunt, omnino cœcitate: quod etiam ante Jansenium asseruerat Lutherus in capite 12.

Genesis cujus verba sunt: *Scholastici dicunt invincibilem ignorantiam reddere excusabiles: tanta cœcitas est in Papa scholis & Ecclesiis.*

Hanc Jansenii errorem fusè confutavimus supra in dissertatione Theologica de probabilitate, contra noxorum Casuistarum laxitates, & Jansenianorum excessus. Unde hic sufficere duplicem rationem fundamentalem nostræ conclusionis adducere. Prima est: Ignorantia illa à peccato excusat, quæ tollit ab actu rationem voluntarii; nam ut sæpè docet Augustinus, & ratio naturalis suadet, peccatum usque adeo voluntarium est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium; Sed ignorantia invincibilis, seu antecedens, tollit ab actu rationem voluntarii; cum tollat ab intellectu cognitionem, sine qua non potest stare voluntarium, ut patet ex ejus definitione: Ergo ignorantia invincibilis & antecedens non est causa peccati, sed ab illo excusat. Unde D. Thomas hic qu. 76. art. 3. sic ait: *Si sit talis ignorantia quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino à peccato excusat.*

Secunda ratio: Deus ex Tridentino non præcipit hominibus impossibilia: Sed præciperet impossibilia, si ignorantia invincibilis non excusaret à peccato: Ergo &c. Minor probatur:

Fff iij Cum

Cum voluntas nostra sit potentia cæca, nec potest ferri, nisi in id, quod intellectus ut bonum & conveniens ipsi offendit, id duntaxat censetur esse in nostra potestate, quod à voluntate cum plena advertentia rationis, ad cõque ignorantia, quã aliquid penitus nescitur, impedit quominus illud sit in nostra potestate: Ergo si homo teneretur ad implenda præcepta juris naturalis, aut positivæ, quæ ignorat invincibiliter, obligaretur ad impossibile. Unde Medina hic art. 2. rectè observat: *Idcirco ignorantiam invincibilem non imputari homini ad peccatum, quod nemo obligetur ad impossibile.* Qui plura cupit, prædictam dissertationem consulat, in qua fufius has rationes expendimus. & plura SS. Patrum testimonia in ejusdem veritatis confirmatiõem adduximus, præcipuãque Janlenii & Wendrochii fundamenta dissolvimus.

Dico tertio: Ignorantia concomitans, quando invincibilis est, neque causat peccatum, neque ab illo excusat, sed merè per accidens & concomitanter ad illud se habet.

Probatur: Illa ignorantia neque causat peccatum, neque ab illo excusat, quæ facit ut actus ex illa procedens, neque sit voluntarius, neque involuntarius: Sed ignorantia concomitans, quando est invincibilis, hoc præstat: Ergo &c. Major est certa: cum enim de ratione peccati sit esse voluntarium, & ipsi repugnet esse involuntarium, illa tantum ignorantia potest esse causa peccati, quæ facit actum esse voluntarium; & illa solum potest à peccato excusare, quæ facit illud esse involuntarium, & inclinationi voluntatis repugnans. Minor autem communiter docetur à Theologis, & probata fuit in tractatu de actibus humanis disput. 1. art. 7. conclus. 3. potestque breviter suaderi exemplo venatoris, qui circumcundo sylvam, deprehendit hostem, & facta sufficienti diligentia, ignorans ipsum esse hostem, & putans esse feram ibi latitantem, emittit scopum, vel sagittam, ipsi quoque interficit: nam tale homicidium ex ignorantia concomitante procedens, neque est voluntarium. In actu secundo, cum ille (ut supponimus) invincibiliter ignoraverit eum qui ibi latebat esse hostem, & putaverit esse feram, & de ratione voluntarii sit fieri cum cognitione ejus in quod tendit, ut ex ejus definitione patet, neque etiam est positivè involuntarium, cum non repugnet inclinationi voluntatis ipsius, imò potius ejus voluntas ita affecta sit, ut si cognovisset ibi latere hostem, libentius scopum aut sagittam emisisset, ipsumque interfecisset; unde tale homicidium potest solum dici non voluntarium, seu involuntarium negativè, ut ibidem explicatum est: Ergo &c.

Confirmatur: Eã tantum ratione ignorantia causat peccatum, quia tollit scientiam, quæ si adesset, impediret illud, ut in prima conclusione ostendimus: Sed ignorantia concomitans non est hujusmodi; imò qui illam habet, etiam si haberet scientiam, committeret idem peccatum, ut patet in exemplo adducto; nam qui ex ignorantia occidit hostem, eo modo occideret, quamvis illum agnosceret; & propterea dicitur ignorantia concomitans, quia nihil confert ut actus fiat, vel non fiat, sed eodem modo fieret sine tali ignorantia, ac sit cum illa: Ergo hæc ignorantia non est causa peccati. Quare D. Thomas hic qu. 76. art. 1. sic ait: *Non qualibet ignoran-*

tia peccantis est causa peccati, sed illa tantum quæ tollit scientiam prohibentem actum peccati. Unde si voluntas alicujus esset sic disposita, quod non prohiberetur ab actu parricidii, etiam si patrem agnosceret, ignorantia patris non est huic causa peccati, sed concomitanter se habet ad peccatum: & ideo talis non peccat propter ignorantiam, sed peccat ignorans, secundum Philosophum in 3. Ethic.

Dico quarto, ignorantiam consequentem & vincibilem, sive sit affectata, sive crassa & stupida, esse causam peccati, & minime ab illo excusare.

Hæc conclusio patet ex dictis: Tum quia talis ignorantia removel scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum, adeoque est causa plus peccati; sicut qui removel columnam sustentantem lapidem, est causa per accidens casus lapidis: Tum etiam quia cum sit volita directe vel indirectè, non impedit quin actus ex illa consequens sit voluntarius, subindeque culpabilis. Unde Bernardus Epist. 77. supra citata sic ait: *Multa scienda nesciuntur, aut sciendi curantur, aut discendi desiderantur, aut verendum inquirentur: & ejusmodi ignorantia non habet excusationem.*

Quæ res primò, an ignorantia vincibilis eorum quæ scire tenemur, sit in se ipsa peccatum, vel solum in causa, negligentia scilicet addiscendi?

Respondet, ignorantiam habitalem non esse formaliter peccatum in se ipsa, bene tamen actualem; licet hoc non habeat à se ipsa, sed à negligentia sciendi ea quæ scire tenemur.

Prima pars patet: Nam ut aliquid sit formaliter in se peccatum, debet esse in exercitio, & in actu secundo voluntarium, adeoque debet esse vel actus, vel actualis omisio; unde communiter dicitur quod habitus, neque meremur, neque demeremur: Sed ignorantia habitualis non se habet per modum actus, vel omissionis actualis, sed per modum habitus: Ergo non est formaliter peccatum in se ipsa, sed solum in sua causa, quæ est ignorantia actualis, vel negligentia sciendi; aut in effectu secundo ex ipsa; in se verò est tantum peccati effectus, vel principium, sicut reliqui habitus vitiosi; unde si aliquando peccatum nominetur, intelligendum est, non formaliter, sed causaliter & effectivè, eo loquendi modo quo nomina causarum solent tribui effectibus, & è contra.

Secunda pars etiam manifestè ratione convincitur: Nam omnis omisio actus debiti, supposito quod sit voluntaria, est formaliter peccatum, ut ex definitione peccati omissionis habetur: Sed actualis ignorantia vincibilis eorum quæ scire tenemur, est omisio actus debiti, scilicet debite cognitionis, & est voluntaria, saltem indirectè: Ergo est formaliter in se peccatum.

Quod verò id non habeat à se, seu secundum se, sed à negligentia sciendi, probatur ex S. Augustino lib. 1. de lib. arbit. capit. 19. dicente: *Non tibi imputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras; & ex D. Thoma hic art. 2. in corp. ubi ait: Propter negligentiam ignorantia eorum quæ aliquis scire tenetur, est peccatum.*

Ratio etiam id suadet: nam ut dicitur Cajetanus hic art. 2. scire secundum se non est actus mortaliter bonus, cum scientia, cujus est actus, sit virtus intellectualis, non verò moralis; sed solum ut est actus elicitus vel imperatus à vit-

tute studiositatis (sicut orare à virtute religionis) A vel quatenus exercetur secundum regulas illius: Ergo & ignorate secundum se non est malum morale & peccatum, sed solum ut est à vitio opposito studiositati, quod dicitur negligentia, & in quantum sub illo cadit, & ei subest. Unde sicut supra disp. 3. art. 4. dicebamus, omissionem missæ contingente in somno, & in ipso inditectè volitam, non solum in causa, sed etiam in seipsa esse peccaminosam, quamvis id non habeat à se, sed à causa, seu dependenter ab illa; ita in præsentī asserimus, ignorantiam actualem vincibilem eorum quæ scire tenemur, esse formaliter in seipsa peccatum omissionis, quamvis id non habeat à se, seu secundum se, sed dependenter à causa, in qua libera & voluntaria est, nimirum à negligentia sciendi ea quæ scire tenemur. Ex quo soluta manent argumenta, quæ fieri solent in contrarium.

ARTICULUS II.

Utrum quoties voluntas peccat, precedat aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio in intellectu?

Notandum primò, in intellectu quadruplicem posse reperiri defectum: Primus dicitur pura nescientia, quæ est carentia cognitionis eius quod quis non tenetur scire, & convenit omni intellectui creato, sive humano, sive angelico, respectu alicujus objecti, ut articulo præcedenti vidimus. Secundus appellatur ignorantia, quæ est privatio cognitionis habituales quam quis habere debet. Tertius dicitur error, qui est iudicium de aliqua re aliter quam est. Quartus vocatur inconsideratio, quæ est privatio actualis considerationis, quam quis debet habere circa objectum, quod habitualiter cognoscit.

Notandum secundò, duplicem distingui errorem; unum speculativum, quo quis iudicat licere quod non licet, v. g. furtum esse licitum: aliam practicum, quo iudicat hic & nunc faciendum esse quod non licet; sicut quando aliquis iudicat sibi hic & nunc conveniens esse furari. His præmissis, fit.

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur, non posse voluntatem peccare, nisi aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio seu inadvertentia, in intellectu præcesserit. Ita communiter docent nostri Thomistæ contra plures ex Recensionibus, & colligitur ex Aristotele 1. Ethic. cap. 3. ubi ait: *Omnis pravus est ignorans: cui conformis est illud Proverb. 24. Errant omnes qui operantur iniquitatem. Ubi Cajetanus hæc scribit: Quia error ad intellectivam partem pertinet, ex hac autoritate scripturæ habetur quod omnis malus errat: consonant Philosophi, dicentes: quod omnis malus est ignorans. Favet etiam D. Thomas 1. p. qu. 63. art. 1. ad 4. ubi sic ait: Peccatum mortale in actu liberi arbitrii contingit esse dupliciter: uno modo ex hoc quod aliquod malum eligitur, sicut homo peccat eligendo adulterium, quod secundum se est malum; tale pecca-*

tum semper procedit ex aliqua ignorantia, vel errore; alioquin id quod est malum non eligeretur ut bonum... Alio modo contingit peccare per liberum arbitrium, eligendo aliquid quod secundum se est bonum, sed non cum ordine debite mensura aut regula... sicut si aliquis eligeret orare, non attendens ad ordinem ab Ecclesia institutum: & huiusmodi peccatum non præcigit ignorantiam, sed absentiam solum considerationis eorum quæ considerari debent: & hoc modo peccavit Angelus convertendo se per liberum arbitrium ad proprium bonum, absque ordine ad regulam divine voluntatis. Quibus verbis S. Doctor aperte docet omne peccatum aliquem defectum in intellectu supponere; in humano quidem, defectum erroris practici; in angelico verò, quantum ad primum peccatum, defectum duntaxat inadvertentiæ seu inconsiderationis.

Ratio etiam, suadet: Cum enim voluntas sit appetitus rationalis, sequens ductum & directionem intellectus, nunquam eligit aut respuit aliquod objectum, nisi intellectus iudicet hic & nunc aliud esse amplectendum vel respiciendum: Ergo quotiescumque homo peccat eligendo aliquod objectum malum, & recta rationi dissonum, puta adulterium, aut furtum, debet intellectus iudicare hic & nunc aliud esse eligendum: Sed iudicium quo iudicatur aliquid esse eligendum, quod secundum rectam rationem non est eligendum, est falsum & erroneum: Ergo in omni peccato, quo aliquod objectum moraliter malum eligitur, debet esse iudicium practicum erroneum, subindeque aliquis error practicus.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio ex doctrina quam tradit Nazarius 1. p. qu. 63. art. 3. *contr. 1.* Omnis electio voluntatis, quæ bonum aliquod particulare eligitur, supponit aliquem discursum formalem aut virtuales intellectus practici, qui ex duabus constat præmissis, unâ universali, quæ dicat bonum esse amandum & prosequendum, & alterâ particulari, quæ dicit, hæc actio hic & nunc in particulari est mihi bona & conveniens, ex qua sequitur hæc conclusio regulans electionem: Ergo talis actio hic & nunc à me exercenda est. Sicut ergo in speculativo error vel falsitas, quæ est in conclusione, reducit ad falsitatem vel errorem, qui continetur in alterâ præmissarum; ita in moralibus omnis electio prava, & difformis regulis morum, debet procedere ex aliquo errore practico, seu iudicio practico falso, quod in aliqua præmissarum contineatur. Unde sicut in isto syllogismo speculativo: *Nallum animal præter rationale est risibile; Sed homo non est animal rationale: Ergo homo non est risibilis.* error qui est in conclusione, reducit in iudicium falsum & erroneum, quod continetur in Minori; ita & in isto syllogismo practico, quem homo quotiescumque peccat, vel formaliter, vel virtualiter format: *Bonum est prosequendum: Sed elicere hic & nunc hanc actionem difformem regulis morum, puta furtum, vel adulterium, est mihi bonum & conveniens; Ergo hic & nunc à me exercenda: falsitas & error practicus qui est in conclusione, reducit ad iudicium falsum & erroneum in minori propositione contentum.*

Dices, tale iudicium non esse falsum aut erroneum, qui solum dicat voluntati hanc actionem esse utilem, aut delectabilem sensui, vel appetitui; in quo iudicio nulla continetur falsitas,

20.

21.

22.

tas,

tas, vel error, cum revera furtum utile sit, & adulterium delectabile.

Sed contra: Ille qui committit furtum, vel adulterium, non solum existimat furtum esse sibi utile, & adulterium delectabile, sed etiam practicee judicat illud hic & nunc a se esse eligendum, & bono honesto, ac observationi legis divinae perferendum; alioquin voluntas, utpote appetitus rationalis, sequens ductum intellectus, talem actum non eligeret, nec bono honesto & observationi legis divinae ipsum praeferret: At in tali iudicio Error practicus manifeste reperitur, cum recta ratio & prudentia dicent oppositum: Ergo quotiescumque homo peccat eligendo aliquod objectum, vel actum moraliter malum, puta furtum, vel adulterium, aliquis error practicus in ejus intellectu reperitur.

23. Dixi, quando homo peccat eligendo objectum vel actum moraliter malum, quia si peccet eligendo aliquid de se bonum, sed non cum ordine debito, non est necesse quod habeat errorem practicum in intellectu, sed sufficit quod in eo sit aliqua inadvertentia aut inconsideratio, ut de primo peccato Angelorum docet D. Thomas loco citato, & nos in tractatu de Angelis ostendimus. Unde consulto in conclusione diximus, non posse voluntatem peccare, nisi vel aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio, in intellectu praecesserit.

Disp. 11.
Art. 4.

Quod potest amplius confirmari, & hoc exemplo suaderi. Si esset aliquis caecus ex natura sua determinatus ad sequendum ductum alterius, non posset deficere, & a via aberrare, nisi deficiente & aberrante ductore: Sed voluntas est potentia caeca, ex natura sua determinata ad sequendum ductum intellectus; objectum enim specificativum illius est bonum sibi, ab intellectu propositum: Ergo non potest in ordine morali deficere nisi in intellectu aliquis defectus erroris vel inconsiderationis praecedat.

Addo quod in omni peccato quaedam imprudentia reperitur: unde Proverb. 1. peccatores stulti & imprudentes appellantur; & Gregorius lib. 15. moral. cap. 23. *Omnis peccator* (inquit) *stultus fuit in culpa.* Ergo cum prudentia sit dirigere rationem practiceam in ordine ad agibilia ab homine, sicut ars illam dirigit in ordine ad factibilia, oportet quod in omni peccato aliquis defectus rationis practiceae, subindeque error practicus, vel saltem inconsideratio reperitur.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

24. Obijciunt in primis Adversarii aliqua testimonia, in quibus dicitur homines peccare scienter & ex industria: Jacobi 34. *Quasi de industria recesserunt ab eo, & vias ejus intelligere noluerunt.* Et Proverb. 2. *Latantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Item voluntatem respicere quod ratio approbat, juxta illud Medae apud Poetam, *Video meliora, proboque, deteriora sequor;* & istud, *Athenienses sciunt quae recta sunt, sed non faciunt:* Ergo potest voluntas peccare, nullo existente errore in intellectu.

25. Sed haec nullius sunt roboris: debent enim intelligi & explicari de cognitione speculativa, vel de practica universali, cum qua stat in in-

A intellectu peccantis error practicus in particulari, seu iudicium practicum, quo judicat hic & nunc esse sibi eligendum aliquid, quod revera eligendum non est. Unde D. Thomas supra citatus 1. p. qu. 63. art. 1. ad 4. sic ait: *Errat quidem adulter in particulari, eligens hanc delectationem inordinati actus, quasi aliquid bonum ad nunc eligendum, propter inclinationem passionis aut habitus; etiamsi in universali non errat, sed veram de hoc sententiam teneat.*

Obijciunt secundo: Si quotiescumque homo peccat, aliquis error in ejus intellectu praecederet, omnis peccator esset haereticus, & quoties homo incideret in peccatum, toties laberetur in haerem: Sed hoc est falsum & absurdum; cum multi fideles peccent in moralibus, & tamen a fide non deficient: Ergo & illud.

Hoc etiam argumentum frivolum est: nam cum error, qui in intellectu peccantis existit non est speculativus, sed practicus; nec fidei, sed solum rectae rationi & prudentiae adversetur, peccatorem, infidelem, vel haereticum non reddit, sed stultum potius & imprudentem, ut ex testimonio supra adductis patet.

Obijciunt tertio: Homo potest velle aliquid sibi utile, aut delectabile, de quo certo scit, certoque considerat, & esse sibi utile aut delectabile, & esse contrarium rectae rationi: Ergo potest peccare, nullo existente errore vel inconsideratione in ejus intellectu. Consequentia videtur perspicua. Antecedens etiam patet, tum in his qui peccant cum remorsu conscientiae & tristitia, aut cum expresso culpae & poenae contemptu: tum etiam quia objectum voluntatis non solum est bonum honestum, sed etiam bonum utile & delectabile.

Respondeo concessio Antecedente, distinguendo Consequens: potest peccare nullo existente errore in ejus intellectu, errore speculativo, concedo: errore practico, nego. Licet enim intellectus peccantis speculativè judicet objectum quod eligat, vel actum, esse malum moraliter; practicee tamen judicat sibi bonum & conveniens esse hic & tunc illud eligere, & bono honesto praeferre, ut in probatione nostrae conclusionis ostendimus.

Instabis: Posito iudicio practico, dictante hic & nunc Deum esse amandum, cum hic & nunc instat praecipuum dilectionis, voluntas, cum sit libera, potest elicere actum odii, vel actum dilectionis suspendere: Ergo nullo praesupposito errore, etiam practico, potest peccare.

Respondeo distinguendo Antecedens: Potest elicere actum odii, vel actum dilectionis suspendere, potentia antecedenti, & in sensu diviso, concedo: potentia consequenti, & in sensu composito, nego. Posito enim iudicio practicee practico in intellectu de elicendo actu amoris, voluntas infallibiliter illum elicit; cum iudicium illud sit de se efficax, & habeat rationem imperii, saltem virtualis: non destruitur tamen ejus libertas, quia talis necessitas seu infallibilitas non provenit ab extrinseco, sed ab ipsa voluntate, quae sicut applicuit intellectum ad illud iudicium ita potuit ipsum applicare ad oppositum.

Obijciunt ultimo: Si quotiescumque homo peccat, praecederet aliquis error practicus in ejus intellectu, nullum daretur peccatum ex pura malitia, sed quodlibet ex ignorantia procederet.

deret: At hoc non est dicendum; cum Theologi communiter dividant peccata in tria genera, scilicet in peccata ex infirmitate, ex ignorantia, & ex pura malitia, ut supra offensum est: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam: Licet enim in omni peccato interveniat error practicus ex parte intellectus, sufficienter tamen distinguitur peccatum ex infirmitate, vel ex malitia, a peccato ex ignorantia, ex diversa scilicet dispositione prava, quae est causa formandi iudicium illud erroneum in intellectu, & pravam electionem in voluntate: nam in peccatis ex ignorantia, ignorantia vincibilis & culpabilis est causa formandi tale iudicium, & pravam electionem; in peccatis ex infirmitate vel passione, passio vehementer obscurans intellectum, & ad se trahens voluntatem in peccatis vero ex pura malitia, sola inordinatio & malitia voluntatis.

Circa alias causas interiores peccati, nempe appetitum sensitivum, & voluntatem, nulla occurrit celebris difficultas, vel controversia: constat enim causam immediatam peccati esse voluntatem, in qua libertas ut in propria sede residet; appetitum vero esse duntaxat causam illius mediatam & remotam (saltem si de peccato mortali loquamur) quia a passione appetitus, voluntas indirecè & per accidens movetur, quatenus scilicet passio iudicium rationis perturbat & impedit, quo impedito & perturbato, necesse est voluntatem, quae iudicium rationis semper sequitur, in agendo perturbari. Cuius rei rationem reddit Cajetanus, quod passio appetitus sensitivi directè & per se moveat phantasiam, quae est organum corporeum; quae mota & perturbata, necesse est perturbari intellectum, qui ab ea depromit species, quarum beneficio de rebus sensibilibus & corporeis iudicatur; ideoque ipse intellectus aliter de his rebus iudicat quam oportet: quare cum voluntas ab intellectu determinetur, non mirum si ipsa tunc perturbetur, & a recto tramite declinet. Unde in peccatis ex passione appetitus sensitivi procedentibus, hic reperitur ordo seu processus: bona sensibilia & externa in primis sensus externos alliciunt; deinde eorum sensitivam apprehensionem imaginatio excitatur; haec vero appetitum sensitivum accendit & commovet; ex appetitus sensitivi commotione phantasia movetur & perturbatur; quae mota & perturbata, obscuratur ratio, quae ab actuali debita regulae consideratione cessat, & ab illa deviat, & in errorem tandem ipsam trahit voluntatem, cuius actus liber & voluntarius peccatum per consensum consummat. Quod hoc lepido solet exemplo declarari: si lapillum in pellucidi fontis alveum projeceris, illico fufum illius aequor, ipso cristallo nitidius, turbatur, circulo primùm efformato, qui alium ulterius circulum describit, hic denuo alterum, donec tota fontis superficies, tot veluti rugis, quor circumlis horrescat. Non dispari ratione bona sensibilia & externa sensus movent externos; his imaginatio excitata; appetitum commovet; appetitus phantasiam, quae turbata, perturbatur & obscuratur ratio; obscurata vero seu perturbata ratio, voluntatem ad peccandum trahit; haec denique ex sua natura caeca, errantem rationem sequens, libere suggestioni pravae consentit; quo acti peccatum complet, & consummat; peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem, ut dicitur Jacobi 1.

Tom. III.

Suos ergo parentes, suamque genefim habet peccatum: mater illius est concupiscentia, quae teste eodem Apostolo, cum conceperit, parit peccatum: pater est liberum arbitrium; semen matris est tirillatio, si ve delectatio, quam ingerit concupiscentia: denique illud concipitur per suggestionem & delectationem, & generatur ac consummat per consensum. Unde Gratianus in decreto dist. 7. ait quod tribus modis impletur omne peccatum, videlicet suggestionem, delectationem, consensum: suggestio fit per diabolum; delectatio per carnem; consensus per spiritum. Quod declarat exemplo peccati primorum parentum, in quo seipens primò culpam suggestit; Eva velut caro delectata est; Adam vero velut spiritus consensit. Similia habet D. Gregorius in cap. 3. Job.

ARTICULUS III.

Utrum Deus directè vel saltem indirectè possit dici causa peccati?

DE hac difficultate fuse egimus in tractatu de Voluntate Dei, unde breviter hic eam discutimus, & quae docet S. Doctor qu. 79. exponemus.

§. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

DEO primò, Deum non esse, nec dici posse directè causam peccati, ta D. Thomas hic qu. 79. art. 1. & 2. & de Malo, qu. 3. art. 1. & alibi passim.

Probatur ratione quam ibidem prosequitur: Peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu, deformitatis scilicet & malitiae moralis, quae entitati actus adiungitur: unde ut aliquis dicatur, & sit rectè causa peccati, non sufficit quòd producat entitatem, & actualitatem, quam de materiali importat, sed requiritur quòd ipsum defectum, seu deformitatem quam dicit de formali, attingat: Atqui Deus sua motione & causalitate talem defectum & deformitatem non attingit, sed ab eo praescindit: Ergo non est, nec dici potest directè causa peccati. Major pater: nam hoc nomen causa appellat supra rationem, vel conceptum formalem cui conjungitur, ut constat cum dicimus Petrum esse causam statur: non enim est sensus esse causam ligni vel argenti, sed figurae artificiosa, quam hoc nomen statur pro formali importat: Atqui hoc nomen peccatum de formali importat malitiam & deformitatem moralem: Ergo ut aliquis sit & dicatur causa peccati, non sufficit quòd ejus entitatem & actualitatem producat, sed requiritur insuper, quòd ejus causalitas ad deformitatem & malitiam moralem, secundario saltem & mediatè se extendat. Minor autem in qua est difficultas, multipliciter suadet: Primò ratione D. Thomae hic art. 1. *Omne peccatum est per recessum ab ordine qui est in Deum sicut in finem: Deus autem omnia inclinat & convertit in se ipsum sicut in ultimum finem, sicut Dionysius dicit 1. cap. de divin. Nomin. unde impossibile est quòd sit sibi vel alius causa descendendi ab ordine qui est in ipsum: unde non potest directè esse causa peccati.* Quam rationem sub aliis terminis proponit

Ggg

ponit

ponit qu. 3. de Malo, art. 1. Peccatum (inquit) consistit in aversione voluntatis create ab ultimo fine: impossibile est autem quod Deus faciat voluntatem alicuius ab ultimo fine averti, cum ipsemet sit ultimus finis. Quod enim communiter invenitur in omnibus agentibus creatis, oportet quod hoc habeant ex imitatione primi agentis, quod dat omnibus suam similitudinem, secundum quod capere possunt, prout Dionysius dicit in 9. cap. de divin. Nomin. Vnumquodque autem agens creatum invenitur per suam actionem alia quodammodo ad seipsum attrahere, assimilando ea sibi, vel per similitudinem forme, sicut cum calidum calefacit, vel convertendo alia ad finem suum, sicut homo per preceptum alios movet ad finem quem intendit. Est ergo hoc Deo conveniens, quod omnia ad seipsum convertat, & per consequens quod nihil exierit a seipso: ipse autem est summum bonum, unde non potest esse causa aversionis a summo bono, in quo ratio culpa consistit.

34. Secundo probatur eadem Minor alia ratione, quam S. Doctor ibidem art. 2. & in 2. dist. 37. qu. 2. art. 2. fuse exponit. Defectus qui est in effectu cause particularis, non attribuitur cause universali, quæ est in se perfecta & indeficiens, sed tantum cause proximæ & deficienti; licet perfectio eiusdem effectus in ipsam causam universalem reducat: v. g. defectus fructuum in arbore, non in solem, sed in arborem reducit, licet copia & maturitas fructuum in solem referatur; defectus claudicationis in curvitate tibiæ aut obliquitate itineris reducit, licet perfectio ambulationis in virtutem motivam referatur. Pari modo in moralibus defectus aut deordinatio actus non attribuitur Deo, qui est causa indeficiens & universalis, sed libero arbitrio, quatenus in agendo rectæ rationis regulam non attendit, nec vult attendere.

Id alio exemplo declarat Dominicus Soto lib. 1. de Natura & Gratia cap. 18. his verbis: Dum optimus scribingendi artifex, sive in commodo calamo, sive in mala papyro scribit, ipse quidem est causa scripturæ; malitia vero characteris refertur vel in calamo, vel in papyro. Ita prorsus dum quis delinquit, Deus quidem cum homine est causa actionis, quatenus res quadam est; quod autem a lege declinet, soli imputatur libero arbitrio.

35. Tercio Minor principalis alia ratione suadet: Deus per suam causalitatem id solum potest attingere, quod continetur infra objectum formale suæ omnipotentia: Sed formale peccati intra objectum divinæ omnipotentia non continetur; Ergo non potest à divina causalitate attingi. Minor probatur: Id solum continetur intra objectum divinæ omnipotentia, quod est ordinabile in Deum ut in ultimum finem; nam ratio primi principii & ultimi finis sibi mutuò correspondent, seu inter se convertuntur: At qui formale peccati non est ordinabile in Deum ut in ultimum finem, sed potius est recessus & deviatio ab illo ut in fine ultimo: Ergo formale peccati non continetur intra objectum divinæ omnipotentia.

Ex his intelliges primò, juxta doctrinam D. Thomæ, peccatum sub ratione entis & actus esse à Deo ut movente, & non solum ut simultaneè concurrente. Nam S. Doctor loco citato de Malo, art. 2. querit, utrum actio peccati sit à Deo? Et respondet affirmativè, si illa sub ratione entis & actus consideretur; probatque in argumento sed contra, ex Augustino 3. de Trinitate, dicente quod voluntas Dei est causa omnium

A specierum & motionum: sed actus peccati est quidam motus liberi arbitrii: ergo est à Deo. Quæ tiam dicuntur utitur hic art. 2. in argum. sed contra. Deinde corp. art. citati id demonstrat duplici ratione; unà communi, desumpta ex eo quod Deus, cum sit ens per essentiam, debet esse causa omnis entis per participationem: alia speciali, quam sub his terminis proponat. Necessè est omnes motus causarum secundarum causari à primo movente, sicut omnes motus inferiorum corporum causantur à motu cæli: Deus autem est primum movens respectu omnium motuum & spiritalium & corporaliū, sicut corpus celeste est spirituum & corporaliū inferiorum corporum: unde cum actus peccati sit quidam motus liberi arbitrii, ne cesse est dicere quod actus peccati, inquantum est actus, sit à Deo. Ex quibus patet, juxta D. Thomam, peccatum, inquantum est actus & ens, esse à Deo ut movente, & non solum ut simul concurrente. Quam doctrinam didicit ab Alberto magno, suo magistro, qui in 2. dist. 3. art. 7. hæc scribit: Cum actus malus sit simpliciter actus egrediens à potentia activa perfecta secundum naturam, non egreditur ab ea, nisi secundum quod movetur à causa prima, alioquin sequeretur duo esse prima principia. Quam sententiam ita certam esse existimat, ut oppositam tanquam hæreticam à multis proferri ibidem asserat: Hæc (inquit) opinio (negans actus malos, inquantum actus & entia, esse à Deo movente) quæ obtrinetur à pluribus antiquorum, fere cecit ab aula, & à multis modernorum reputatur hæretica. Item tem Dominicus Soto, ubi supra, expressè docet Deum præmovere ad actum peccati, ut est actus & ens & addit hæc esse communem Theologorum sententiam. Verba ejus sunt: Hæc equidem dissentient Theologi, entitatis (ita vocant) quæ est peccatum, Deum esse causam, eo efficientia genere, quo cuncta animata & inanimata ad suas naturales actiones permoveret.

Intelliges secundò, veram rationem, cur Deus 37. concurret ad peccatum, ut est actus & ens, absque eo quod ejus causalitas ad illius malitiam & deformitatem se extendat, non peti ex indifferentia divini concursus, ut Recentiores existimant, sed potius ex summa & infinita perfectione, ratione cuius in nostris actionibus eas solum formalitates potest attingere, quæ ad Deum ut ultimum finem sunt reducibiles, & ex duabus rationibus seu formalitatibus inter se identificatis, unam ab alia præcindere. Unde divus Thomas in 2. distinct. 37. questione 2. artic. 2. sibi hoc argumentum objicit: Rei non assignatur causa efficiens secundum quod est in intellectu, sed secundum quod est in re: Sed quidam actus sunt, in quibus non potest separari illud quod est de natura actus à deformitate, nisi secundum intellectum, quia bene fieri non possunt: Ergo non causantur à Deo nisi secundum quod sunt sub illa deformitate. Cum argumento sic respondet: Ad quantum dicendum, quod sicut actio quæ peccati deformitatem habet, dicitur bona, inquantum est actio, bonitate natura, non propter hoc quod aliquando invenitur separata à deformitate, sed quia bonitas illa natura deformitati subsistat: ita etiam Deus dicitur causa illius actionis, inquantum est actio & inquantum est deformitas, hoc modo quod actionem non facit à deformitate separatam, sed quia in actione deformitatis non facit, & quod deformitatis non facit. Est enim in aliquo effectu plura inseparabiliter conjuncta sunt, non oportet ut quod est causa ejus quantum ad unum, sit etiam causa ejus quantum

quantum ad alterum: sicut natura est causa oculi, quantum ad substantiam ejus, & non quantum ad defectum cecitatis. quæ ex natura defectu accidit. Ubi S. Doctor, ut salvet Deum non esse causam peccati, quamvis concurrat ad actus intrinsecè malos, ut sunt blasphemia, actus odii Dei, & similes, non recurrit ad indifferentiam divini concursus, sed potius ad summam ejus actualitatem, & perfectionem, ratione cujus ita potest attingere & causare entitatem, & actualitatem actus intrinsecè mali, ut ab ejus malitia & deformitate præcindat: sicut intellectus, ratione suæ perfectionis & immaterialitatis, formalitates inter se realiter identificatas præcindit & ita attingit verum, quod non se extendat ad bonum, quamvis identificatum cum vicio: vel sicut influxus animæ moventis & applicantis tibiam claudam ad motum progressivum, ita cau at vitalitatem ipsius. ut ab ejus obliquitate & defectu præcindat. Unde inter motionem physicam & moralem hoc notabile reperitur discrimen, quod physica est præcisa, & in actu ad quem movet, attingit solum entitatem, actualitatem, vitalitatem, aliasque formalitates ad ordinem physicum & lineam entis pertinentes, abstrahitque à deformitate & malitia morali, quæ per accidens ex defectu debilitate creaturæ rationalis ei adjungitur: moralis verò non est præcisa, sed terminatur ad actum ut vestitum omnibus circumstantiis, & secundum omnes condiciones & modos quos recipit ab operante; & ideo si actus ad quem movet sit malus, & regulis morum difformis, secundario saltè & indirectè, ad ejus malitiam & deformitatem se extendit. Ex quo sequitur, Calvinum, utrumque genus motionis in Deo admittentem respectu malorum actuum, facere Deum authorem & causam peccati, & divinæ sanctitatis puritatem violare: secus verò Thomistas, & alios physica prædeterminationis assertores, qui solum primum genus motionis respectu illorum actuum in Deo agnoscunt, & docent concursum prævium, seu physicam præmotionem, præcisivam esse, & ita attingere ea quæ ad ordinem physicum & lineam entis pertinent, ut ad ea quæ ad genus moris spectant, & malitiam moralem exprimunt, nullatenus se extendat, ut in tractatu de Voluntate Dei fusè expendimus.

Dico secundò, Deum non posse dici causam peccati, etiam indirectè & per accidens, sicut qui aufert columnam sustentantem lapidem, dicitur indirectè & per accidens causa castis lapidis, vel sicut qui removet salem præservantem carnes à corruptione, dicitur indirectè & per accidens causa corruptionis illarum. Ita S. Thomas hic art. 1. ubi sic dicitur: *simuliter etiam neque indirectè (Deus est causa peccati) contingit enim quod Deus aliquibus non præbet auxilium ad evitandum peccata, quod si præberet, non peccarent, sed hoc totum facit secundum ordinem suæ sapientie & justitiæ, cum ipse sit sapientia & justitia; unde non imputatur ei quod alius peccet, sicut causa peccati: sicut gubernator non dicitur causa submersionis navis, ex hoc quod gubernat navem, nisi quando subtrahit gubernationem potens & debens gubernare.* Quibus verbis clarissimè conclusionem nostram & docuit & probavit. Ut enim id quod sequitur ad defectum actionis, alteri imputetur, & hic illius causa indirectè & per accidens dicatur, tria requiruntur, scilicet quod possit, & de-

beat agere, & non agat, ut tradit idem S. Doctor supra qu. 6. art. 3. his verbis: *Non semper id, quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens, ex eo quod non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere: si enim gubernator non posset navem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret.* De quo plura diximus in tract. de Actibus humanis, ubi multis ostendimus, quod ut ommissio & effectus ex illa sequutus, voluntaria sint, requiritur debitum seu obligatio præcedendi actum qui omittitur: Atque Deus nemini tenetur dare auxilia efficacia à peccato præservantia, sed ad manifestandum suam justitiam, aut liberi arbitrii defectibilitatem, vel ob alios fines occultos suæ providentiæ, justissimè potest ea denegare, præsertim cum illa sint merè gratuita & supernaturalia, subindeq; omni creaturæ indebita: Ergo quamvis ea frequenter denegat, & ad illorum denegationem, seu subtractionem, infallibiliter sequatur peccatum; sicut ex suspensione divini concursus conservantis, infallibiliter sequitur annihilatio creaturæ; *Necesse est enim (inquit Innocentius I.) ut quo auxiliante vincimus, eo utrum non adjuvante vincamur: non potest tamen dici causa peccati, etiam indirectè & per accidens.*

Quæres, an Deus possit dici causa non solum permissiva, sed etiam positiva, excecationis & indurationis peccatorum?

Respondeo cum D. Thom. hic art. 3. quod si excecatio & induratio sumantur secundum quod important motum animi inhaerentis malo, & aversi à divino lumine, Deus non est causa illarum, sicut non est causa peccati: si verò sumantur ut dicunt subtractionem gratiæ, ex qua sequitur ut mens non illuminetur, & cor non emolliatur; Deus potest dici causa non solum permissiva, sed etiam positiva earum; quia in hoc posteriori sensu, non sunt culpa, sed pœna; pœna autem est à Deo non solum permissivè, sed etiam positivè; cum positivè ab illo taxetur, & decernatur in punitionem & reparationem præcedentis culpæ, in quo causalitas quædam saltè moralis importatur, ut pater hoc exemplo: Si Petrus calu extra propriam patriam reperiretur, & ad illam redire non posset sine auxilio non debito alicujus Principis; is autem in pœnam alicujus criminis ab illo commissi, tale auxilium denegaret, volens & decernens ut exul permaneret, exilioque illo puniretur; jure talis Princeps diceretur punire Petrum tali exilio, & esse auctor & causa illius pœnæ, non propter aliquem influxum physicum in illam, sed quia eam definiivit & decrevit, atque ex ejus intentione auxilium ad redeundum in patriam denegavit. Cum ergo pariter Deus ex intentione puniendi peccatorem decernit ei auxilia denegare, ex quorum denegatione sequitur ut mens ejus non illuminetur, & cor non emolliatur, censetur esse causa saltè moralis excecationis & indurationis illius, non ut habent rationem culpæ, sed solum pœnæ.

* *
*

Ggg 2

§. II.

Tom. III.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

40. **C**ontra primam assertionem obijciunt Hæretici quædam Scripturæ loca, in quibus nonnulla peccata Deo ut causæ tribui videntur: Psalm. 104. *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus.* Genes. 25. *Non vestro consilio, sed Dei voluntate, huc missus sum.* Actuum 2. *Definito consilio & præscientiâ Dei traditur.* Item 2. Regum 16. dicitur Deum præcepisse Semei ut malediceret David maledictione pessimâ. Denique Deus in Scriptura dicitur indurare, in errorem mittere, & obcecari: Exodi 7. *Indurabo cor Pharaonis.* Isaia 63. *Quare errare nos fecisti Domine de via tua?* Regum 22. *Dedit Deus spiritum mendacii in ore Prophetarum.* Addunt plura Augustini testimonia, præcipuè locum illi libri 5. contra Julianum, ubi dicit quod *Deus operatur in cordibus hominum, inclinando voluntates eorum ad quodcumque voluerit, sive in bonum, sive in malum.*
41. Respondeo primò his testimoniis solum denotari, Deum causare peccata, quantum ad materiale, seu quantum ad entitatem & actualitatem, quam de materiali important; quod non sufficit ut Deus dicatur absolutè causa peccati, sed solum cum hac additione & reduplicazione, *quatenus est actus & ens, ut docet D. Thomas in 2. dist. 37. qu. 2. art. 2.*
42. Respondeo secundò eum eodem S. Doctore hic art. 1. ad 1. morem Scripturæ hunc esse, ut dicat Deum facere & imperare, quod duntaxat permittit & finit, ut patet ex illo Job. 4. *Domine dedit, Dominus abstulit, id est permittit auferri, Et Marci 10. dicitur: Moyses mandavit vobis libellum repudi; cum tamen Matth. 5. scribatur: Moyses permisit vobis libellum repudi.*
43. Respondeo tertio, Deum interdum dici vellè & decernere peccata, non quia velit eorum malitiam & deformitatem, sed quia ea in bonum finem refert & ordinat: nam ut ait Basiliius homil. quod *Deus non sit author peccatorum, quemadmodum medicus vitæ veneno viperæ, quod ipse non fecit, ita Deus vitæ malitiâ hominis, cujus tamen ipse non est author; sic usus est peccato fratrum Joseph, in bonum ipsius, & in bonum fratrum; malâ voluntate Judæorum, ad bonum redemptionis hominum; & quod mirabilis est, peccato Adami, ad Incarnationis mysterium peragendum.* Unde Augustinus: *in Ps. 54. Ne putetis gratis esse malos in hoc mundo, & nihil boni agere de illis Deum: omnis malus aut ideo vivit, ut corrigatur, aut ideo vivit, ut per illum bonus exerceatur.*
44. Obijcit deinde Suarez hic disp. 6. sect. unicâ num. 20. contra id quod diximus in primo corollario, nempe peccatum sub ratione entis & actus esse à Deo ut movente, & non solum ut simultaneè concurrente. Si Deus moveat & applicet voluntatem ad actum, qui est peccatum, revera est author peccati; quia licet directè solum applicet ad materiale, tamen ex vi illius motionis, ut hic & nunc fit à Deo, necesse est voluntatem exercendo illum actum peccate.
45. Deinde hæc sententia videtur dare Lutheranis & Calvinistis quidquid volunt: nam ipsi non dicunt Deum efficaciter movere hominem ad for-

A formale peccati, sed duntaxat ad materiale, ad quod infallibiliter sequitur formale.

Præterea, si per impossibile Deus posset esse causa peccati, nullo alio modo, aut magis efficaci & convenienti, id facere posset, quam physicè movendo & applicando voluntatem ad actum, à quo malitia inseparabilis est.

Tandem, si Deus moraliter & ex parte obje. 47. *ti moveret voluntatem ad actum peccati, verisimè diceretur author peccati; ut patet in Damone, & in homine, qui non alio modo sunt causæ peccati alterius: Ergo multò magis erit causa, si physicè & ex parte potentie voluntatem ad illum actum applicet; motio enim physica major & potentior est quam moralis.*

B Sed hæc parùm urgent, & facile dilui possunt. Ad primum enim negatur sequela. Ad cujus probationem dicendum est, quod sicut quando anima mediante potentia gressivâ movet tibiam claudam, eamque applicat ad motum progressivum, necesse quidem est tibiam claudicare, sed hic defectus in curvitate tibie, non verò in animam moventem refertur; & quando scriba movet & applicat manum pueri ad formandos & delineandos characteres, licet in Scriptura reperiatur aliqua deformitas, hæc tamen non attribuitur magistro moventi & applicanti, sed discipulo deficienti, & ab ejus directione & applicatione se subtrahenti; nec talis defectus provenit ex vi motionis & applicationis magistri, sed ex concurrenti & cooperatione discipuli: ita pariter licet Deus moveat voluntatem ad actum qui est peccatum, eamque applicet ad materiale illius, id est ad producendam entitatem, actualitatem, vitalitatem, aliisque rationes ad ordinem physicum & lineam entis spectantes, & in Deum ut ultimum finem reducibiles; ex vi tamen hujus motionis & applicationis, non provenit in actu peccaminoso malitia & deformitas, sed solum entitas, actualitas, & vitalitas; talisque defectus in totam voluntatem deficientem, & à rectitudine divinæ motionis se subtrahentem, debet refundi: quia, ut supra dicebamus, divinæ motio præcivisa est, & ita producit in actu voluntatis creatæ rationes in Deum ut ultimum finem reducibiles, quod præcivisar ab aliis quæ important deformitatem & defectum, & dicunt a versionem à Deo ut ultimo fine; objectum enim divinæ omnipotentia est id duntaxat quod in Deum ut ultimum finem est ordinabile, cum ratio principii & ultimi finis sibi mutuo correspondent, & inter se convertantur.

Ad secundum nego Antecedens; Lutheranis enim & Calvinistis in primis docent Deum non solum physicè, sed etiam moraliter movere voluntatem ad actus malos & peccaminosos, ut videre est in Calvino 1. instit. cap. 18. & lib. 2. cap. 4. Zuinglio serm. de Pœnit. & Theodoro Beza aphorismo 38. affirmantibus Deum non tantum permittere peccata, sed etiam ea præcipere & mandare, ac utendo ministerio Damoni, instigare homines ad peccandum; præceptum autem, & instigatio, seu suasio, ad motionem moralem pertinent. Deinde Lutheranis & Calvinistis talem admittunt motionem, quæ non relinquit in voluntate indifferentiam activam, seu potentiam ad oppositum, sed solum spontaneitatem, seu immunitatem à coactione: ex quò evidenter sequitur, quòd si in actibus voluntatis, ita mora & applicata à Deo, tepe-

reperitur peccatum, illud in Deum moventem, non verò in voluntatem motam refundendum sit; quia voluntas creata non potest in suos actus bonitatem vel malitiam moralem inducere, nisi liberè, & cum indifferentia activa, seu potentia ad oppositum operetur: *ibi enim* (inquit S. Doctor in 2. distinct. 24. quæst. 3. art. 2.) *incipit genus moris, ubi primò dominium voluntatis invenitur.* Hæc autem quàm aliena sint à principiis & doctrina Thomistarum, quis non videat? Thomistæ enim docent Deum non movere moraliter, sed physicè tantum ad materiale peccati, & affirmant talem motionem relinquere in voluntate indifferentiam activam, seu potentiam ad oppositum: unde toto cælo à Lutheranis & Calvinistis differunt, ut in Apologia Thomistarum, Tractatu de scientia Dei inserta, fusè ostendimus.

Ad tertium nego etiam Antecedens: cum enim motio physica, ut sæpè diximus, sit præteritiva, & ad ea solùm quæ ad ordinem physicum pertinent se extendat, non potest cauare peccatum, quod est quiddam defectus ad genus moris spectans, nisi sit conjuncta cum motione morali. Quare si per impossibile Deus posset esse causa peccati, non posset alio modo per alios illud cauare, quàm moraliter & physicè simul movendo voluntatem creatam ad actum peccati.

Ad ultimum, concessio Antecedente, nego consequentiam. Ad cuius probationem dicendum est, quod licet motio physica sit major moralitè intensivè, id est potentior & efficacior, est tamen minor extensivè, quia, ut diximus, sistit intra ordinem physicum, nec se extendit ad ordinem moralem, sicut motio moralis. Unde hæc argumenta contra Suarez, & alios scientiæ medicæ assertores, facilè retorqueri possunt: cum enim illi doceant, Deum sæpè ponere homines in illis circumstantiis & occasionebus, in quibus per scientiam medicam prævidit eos infallibiliter peccaturos, manifestum est, juxta illorum principia, Deum moraliter movere & prædeterminare homines ad peccandum, ut Lutherani & Calvinistæ asserunt, subindèque esse causam peccati, quod ut ostendimus, in solam motionem moralem potest reduci. Nam sicut occasiones peccandi moraliter movent & incitant ad peccandum, juxta illud commune Gallorum estatum, *l'occasion fait le larron*: ita & qui ponit hominem in illis, mortalitèr ad peccatum movere censetur, ut alibi fusè exposuimus.

De causa peccati ex parte Dæmonis, de qua agit S. Thomas qu. 86. nulla est celebris difficultas: certum est enim, Diabolum indirectè solùm & per accidens esse causam peccati: primò per modum proponentis objectum malum; secundo per modum luadentis & allicientis, quando una cum objecti propositione excitat & movet appetitum sensitivum per passionem, aut phantasiam, quibus objectum reddit valde conveniens & optabile, & consequenter rationibus quibusdam apparentibus, depromptis ex phantasia, intellectum decipit: intellectus verò sic deceptus, voluntatem ad peccandum trahit, ut explicat S. Doctor art. 1. & 2. illius quæstionis. Nunquam tamen potest Dæmon necessitatem peccandi voluntati inferre, quia eam non movet nisi per modum proponentis objectum (non enim potest fundum animæ seu voluntatis immediate pervadere & penetrare, cum hoc sit so-

lius Dei qui eam creavit) nullum autem bonum creatum & delectabile, quamvis cum rationibus validissimis voluntati proponatur, potest ei necessitatem inferre, cum non possit eam perfecte implere, seu plenè satiare, juxta illud D. Bernardi: *Animam capacem Dei, quidquid eo minus fuerit, non implet;* & istud: *Anima rationalis ad imaginem Dei creata, ceteris rebus occupari potest, satiari non potest.*

DISPUTATIO VII.

De Peccato Originali.

Ad quæstionem 81. & duas sequentes.

INter causas peccatorum extrinsecas, ultima est homo, qui dupliciter potest ad alienum peccatum concurrere, nempe per modum proponentis & luadentis (qui modus est ei communis cum Dæmone, & ideo de eo D. Thomas specialem voluit instituire quæstionem) & ut principium generationis, culpam simul cum natura traducens, qui modus est proprius solius hominis, non cujuscumque, sed primi parentis; qui cum esset à Deo constitutus caput naturæ humanæ, totam illam in se peccando vitiauit, & sic vitiatam, per feminalem propagationem in posteros transfudit: & de ista causa fusè disserit S. Doctor à quæst. 81. usque ad 84. existentiam, essentiam & subjectum peccati originalis exponens. Ejus vestigis inhærentes, hæc tria in hac dispositione elucidare conabimur. Ad demus etiam aliquid de pena debita originali peccato. Porro hæc disputatio maximi ponderis est & momenti, cum ex cognitione peccati originalis dependeat præcipuorum fidei articulorum notitia. Unde egregè Augustinus lib. de peccato origin. contra Pelagium & Cælestium cap. 24. *In causa duorum hominum, quorum per unum venundati sumus sub peccato, alterum redimimur à peccato: per unum præcipitati sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam, proprie fides Christiana consistit.* Et lib. 5. contra Julian. cap. 2. *asserit quod adeo est necessaria peccati originalis notitia, ut qui illud negant, ipsa fidei fundamenta nitantur subvertere.*

ARTICULUS PRIMUS.

An sit peccatum originale?

CUM quæstio an est, juxta Aristotelem præmitti debeat quæstioni quid est, peccati originalis existentia adversus Pelagianos demonstranda est priusquam ejus naturam & quidditatem explicemus.

§. 1.

Error Pelagii proscrubitur.

TRaductionem peccati Adæ in ejus posterorè negarunt olim Pelagius, & eius discipuli Cælestius & Julianus, ut refert D. Augustinus variis in locis. Qui error quinque potissimum propositionibus

gg 3

huc.